Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: HE 180/2026 vp – kirjallinen asiantuntijakuuleminen 18.11.2026

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 180/2026 vp)

Hyvinvointiala HALI ry (jäljempänä HALI) kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Lausuntomme täydentää HALIn 29.5.2026 sosiaali- ja terveysministeriölle asiassa antamaa lausuntoa. Sivunumeroviittaukset (HE s.) koskevat hallituksen esitystä HE 180/2026 vp, ellei toisin mainita.

Esityksen pääkohdat

- Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät enää olisi määritelmällisesti sosiaalipalveluja, vaan sosiaalihuollon ydintoimintaa, ja ensisijainen keino vastata asiakkaan tuen tarpeisiin. Sosiaalipalvelut olisivat jatkossa toissijaisia sosiaalityöhön ja -ohjaukseen nähden (14 a ja 15 §). Kirjallinen päätös sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta tehtäisiin jatkossa vain asiakkaan pyynnöstä (44 a §).
- Palvelutarpeen arviointi korvattaisiin tuen tarpeen arvioinnilla, ja sitä koskevat määräajat poistuisivat. Tilalle tulisi oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireilletulosta (35 c ja 36 §).
- Asiakassuunnitelma laadittaisiin ja omatyöntekijä nimettäisiin vain joissain tilanteissa, erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle kuitenkin aina (39 ja 42 §).
- Perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta, tehostettu perhetyö sekä kotiin vietävä ja ryhmämuotoinen perhekuntoutus koottaisiin uudeksi lapsiperheiden tueksi (18 §).
- Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki kumottaisiin, ja tilalle tulisi toimintakyvyn ja osallisuuden tuki 1.1.2027 alkaen (17 §).
- Sosiaalihuollon kirjaamista koskeva sääntely keskitettäisiin asiakastietolakiin, ja kirjaamisvelvoitteita kevennettäisiin.
- Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja laitoshoidon asiakasmaksu saisi olla enintään 87,5 prosenttia asiakkaan kuukausituloista lakisääteisten vähennysten jälkeen (nyt 85 prosenttia), ja kotiin annettavien palvelujen maksuprosentit nousisivat 1.1.2027.

- Hyvinvointialueiden valtionrahoitusta vähennettäisiin 50 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 100 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen. Lait tulisivat voimaan pääosin 1.7.2027.

Keskeiset kannat

1. Palvelujen toissijaisuus ei saa ohittaa asiakkaan oikeutta tulla kohdatuksi ja huomioiduksi yksilönä. Tukimuoto ja tuen intensiteetti on valittava sen perusteella, mikä on asiakkaalle hänen yksilöllinen tilanteensa ja tarpeensa huomioiden sopivinta ja vaikuttavinta.
2. Asiakkaan oikeusturva ja palveluihin pääsy on turvattava sosiaalihuollon asiakaslain mukaisesti silloinkin, jos tuen tarpeen arviointia, asiakassuunnitelmaa ja päätöksentekoa esityksen mukaisesti kevennetään. Asiakkaan on saatava tieto vaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä asiansa käsittelyn tilasta. Koska esityksen arvioidut säästöt perustuvat sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen henkilöstön vähentymiseen, on varmistettava, että asiakkaat saavat tuen kohtuullisessa ajassa myös silloin, kun heidän tarpeensa ovat aiempaa vaativampia.
3. Lasten, nuorten ja perheiden tukea on arvioitava kokonaisuutena lastensuojelulain kokonaisuudistuksen kanssa. Uudistusten valinnat vaikuttavat toisiinsa, ja ne on sovitettava yhteen myös vaikutusarviointien osalta.
4. Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen työtoimintaa koskevat reunaehdot on kirjoitettava laissa riittävän tarkkarajaisesti.
5. Hankintakieltoa ja rekisteröintien siirtymää koskevat säännökset on sovitettava uuteen 15 ja 17 §:ään, jotta palvelutuotanto voi jatkua keskeytyksettä.
6. Kirjaamisen ja tietojärjestelmien muutosten toimeenpano edellyttää kansallista ohjeistusta, joka koskee yhtä lailla yksityisiä palveluntuottajia.

Palvelujen toissijaisuus ja yksilöllinen tarvearvio (14 a §)

Esityksen 14 a §:n mukaan tuen tarpeisiin vastataan ensisijaisesti sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella. Sosiaalipalveluja järjestettäisiin vain, jos tämä tuki ei yksinään ole asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää. Lisäksi palvelujen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon mahdollisuus vastata tarpeisiin muulla tavoin. HALI pitää hyvänä, että sanamuotoa on lausuntokierroksen jälkeen lievennetty. Perusasetelma ongelmineen on kuitenkin ennallaan.

Sosiaalihuollon lähtökohta on yksilöllinen tarveperiaate: tuki on toteutettava asiakkaan tarpeiden edellyttämällä tavalla (HE s. 24). Sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) 4 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan

toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet. Lain 8 §:n mukaan asiakkaan toivomukset ja mielipide on otettava huomioon ensisijaisesti. HALI toteaa, että nyt esitettävä lakiuudistus asettaa tukimuodot perusteettomasti ja kategorisesti ennalta etusijajärjestykseen, jolloin se on ristiriidassa sosiaalihuollon asiakaslain periaatteiden kanssa. Sen sijaan, että arvioidaan, mikä tuki on asiakkaalle sopivin ja vaikuttavin, on ensin arvioitava, riittääkö asiakkaalle pelkkä sosiaalityö tai -ohjaus.

Perustelujen mukaan säännös ei tarkoita, että asiakasta olisi ensin yritettävä tukea sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella ennen palvelun myöntämistä (HE s. 275). Perusteluissa luetellaan myös tilanteita, joissa sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät ole sopivia, kuten kotihoidon, asumispalvelujen, lapsiperheen kotipalvelun ja intensiivisen perhetyön tarve. Nämä rajaukset eivät kuitenkaan näy laissa, vaikka niillä on suora yhteys siihen, miten asiakkaan oikeudet ko. palveluihin käytännössä toteutuisivat. HALI katsoo, että kyse on perusoikeuksien kannalta olennaisesta sääntelystä, jonka olisi oltava itse laissa. HALI tunnistaa lisäksi riskin siitä, että hyvinvointialueiden rahoitukseen kohdistettavat merkittävät säästöt ohjaavat palveluiden saatavuutta siten, että ensisijaisuutta sovelletaan käytännössä palvelujen saamisen kynnyksenä.

Vaikuttavuuden kannalta oikea-aikainen ja riittävän intensiivinen palvelu on usein edullisempi kuin myöhemmin tarvittava raskaampi tuki. Esitys toteaa itse, ettei valmistelussa ole kyetty tunnistamaan, mihin palveluihin ensisijaisuuden vaikutus kohdistuu ja mikä niiden kustannusero on (HE s. 134). Asiakkaille aiheutuvia vaikutuksia ei siten tiedetä. Ensisijaisuus edellyttää myös riittävää sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen henkilöstöä, mikä on vahvassa ristiriidassa esityksen säästötavoitteen kanssa.

HALI esittää, että valiokunta

- muuttaa 14 a §:n 2 momenttia niin, että sosiaalipalveluja järjestetään, kun ne ovat yksilöllisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella asiakkaan tilanteeseen sopiva ja vaikuttava tapa vastata hänen tarpeisiinsa
- toteaa mietinnössään, ettei ensisijaisuus saa johtaa tarpeelliseksi todetun palvelun viivästymiseen tai epäämiseen, eikä asiakkaalta voi edellyttää pelkän sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen kokeilemista ennen palvelua.
- muuttaa esitystä siten, että palveluista, jotka eivät ole toissijaisia suhteessa sosiaalityöhön ja -ohjaukseen, säädetään laissa, sen sijaan että ne ainoastaan luetellaan esimerkinomaisesti perusteluissa.

Asiakkaan oikeusturva ja palveluihin pääsy

Esitys keventää samanaikaisesti useita asiakasprosessin vaiheita, jotka nykyisin turvaavat asiakkaan asemaa ja oikeuksia. Palvelutarpeen arvioinnin määräajat poistuvat ja arvion kirjaamista koskeva sääntely kumotaan. Asiakassuunnitelma laaditaan vain tarvittaessa, ja päätös sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta tehdään vain pyynnöstä. HALI toteaa, että asiakasprosessin joustavoittaminen voi olla perusteltua, mutta kokonaisuudessaan esitetyt väljennykset heikentävät asiakkaan mahdollisuutta tietää, mitä hänen asiassaan on arvioitu ja päätetty, tai mihin arvioituihin seikkoihin hänen saamansa päätös perustuu.

Asiakkaan toiveet ja tarpeet. Voimassa olevan 36 §:n säännökset asiakkaan asemasta ja oikeuksista arvioinnissa kumotaan. Perustelujen mukaan oikeudet toteutuvat jatkossakin muun lainsäädännön nojalla (HE s. 312). Sosiaalihuollon asiakaslain 4 ja 8 §:n mukaan asiakkaan toivomukset, mielipide ja yksilölliset tarpeet on otettava huomioon, ja asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun. HALI korostaa, että nämä oikeudet toteutuvat käytännössä juuri tuen tarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelmassa. Kun näitä prosesseja kevennetään, asiakkaan näkemyksen kirjaaminen ja huomioon ottaminen voi jäädä työntekijän harkinnan varaan, mikä heikentää asiakkaan mahdollisuuksia arvioida saamansa sosiaalihuollon laatua ja lainmukaisuutta.

Tieto vaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista. Asiakaslain 5 §:n mukaan asiakkaalle on selvitettävä hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset. Esityksen 36 §:n 2 momentti velvoittaa selvittämään asiakkaalle oikeudet, velvollisuudet ja tuen toteuttamisvaihtoehdot. Kun palvelut ovat toissijaisia sosiaalityöhön nähden, asiakkaan on kuitenkin vaikea arvioida, mitä vaihtoehtoja hänelle on todellisuudessa tarjolla. HALI toteaa, että asiakkaalle on jatkossakin selvitettävä myös niiden sosiaalipalveluiden mahdollisuus, jotka voisivat vastata asiakkaan tarpeeseen, ja tieto siitä, miksi niitä ei järjestetä.

Asiakassuunnitelma. Asiakaslain 7 §:n pääsääntö on, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa laaditaan suunnitelma, jollei kyse ole tilapäisestä neuvonnasta ja ohjauksesta tai suunnitelma ole ilmeisen tarpeeton. Esitys ei muuta asiakaslakia. Sosiaalihuoltolain 39 §:ssä lähtökohta kääntyy: suunnitelma laaditaan, jos asiakkaan tilanne sitä edellyttää. HALI toteaa, että lakien suhde on ehdottomasti täsmennettävä. Perustelujen mukaan suunnitelma on lähtökohtaisesti syytä laatia, jos asiakas kokee sen tarpeelliseksi (HE s. 318). Tämä periaate on kirjattava lakiin.

Päätös ja muutoksenhaku. Asiakaslain 6 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua viranomaisen päätökseen. HALI pitää hyvänä, että asiakas saa nyt pyynnöstä valituskelpoisen päätöksen sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta seitsemän päivän kuluessa (44 a §). Oikeus toteutuu kuitenkin vain, jos asiakas tietää siitä. Erityisen tärkeää tämä on tilanteissa, joissa asiakas on hakenut palvelua, mutta tuen tarpeen arvioinnissa päädytään

siihen, että sosiaalityö tai sosiaaliohjaus riittää. Tällöin kyse on asiallisesti kielteisestä ratkaisusta, josta asiakkaan on saatava valituskelpoinen päätös ilman erillistä pyyntöä. HALI katsoo, että esitystä on täsmennettävä tältä osin.

Määräajat ja tieto asian käsittelyn tilasta. Esityksen mukaan arvioinnin omista määräajoista voidaan luopua, koska 45 §:ssä säädetään jo avun saamisen määräajasta (HE s. 312). Kolmen kuukauden määräaika koskee kuitenkin vain kirjallisen päätöksen toimeenpanoa. Seitsemän arkipäivän keskustelun ja päätöksen välillä asiakkaalla ei ole tietoa siitä, milloin arviointi valmistuu ja milloin asia ratkaistaan. Jos tuki annetaan sosiaalityönä ilman päätöstä, määräaikaa ei ole lainkaan. Hallintolain (434/2003) 23 §:n mukaan viranomaisen on asianosaisen pyynnöstä annettava arvio päätöksen antamisajankohdasta. Tämä edellyttää, että asiakas tietää asiansa olevan vireillä ja osaa kysyä. Hallintolain 23 a §:n (368/2014) mukaan viranomaisen on lisäksi määriteltävä keskeisissä asiaryhmissä odotettavissa oleva käsittelyaika, jos määräaikaa ei ole säädetty. Kun arvioinnin määräajat poistuvat, tämä velvoite korostuu.

HALI esittää, että valiokunta

- edellyttää, että asiakkaalle annetaan tuen tarpeen arvioinnin johtopäätökset ja arvio jatkon aikataulusta, ja että hänen omat näkemyksensä kirjataan ja tallennetaan asiakastietona.
- täsmentää 44 a §:ää niin, että asiakas saa kirjallisen päätöksen aina, kun hänen hakemaansa sosiaalipalvelua ei järjestetä
- täsmentää 39 §:ää niin, että asiakassuunnitelma laaditaan aina asiakkaan pyynnöstä, ja sovittaa sen yhteen asiakaslain 7 §:n kanssa
- toteaa mietinnössään, että asiakaslain 5 §:n mukainen selvitys kattaa myös asiakkaan tarpeeseen soveltuvat sosiaalipalvelut ja oikeuden saada päätös.

Lapsiperheiden tuki ja lastensuojelulain uudistus (18 §)

Lapsiperheiden palveluja on arvioitava yhtenä kokonaisuutena lastensuojelulain kokonaisuudistuksen kanssa (HE 182/2026 vp). Esitys on riippuvainen tästä uudistuksesta 18 §:n lapsiperheiden tuen ja lastensuojeluilmoitusta koskevan sääntelyn osalta, ja tavoitteena on, että muutokset tulevat voimaan samanaikaisesti (HE s. 212 ja 365).

HE 182/2026 vp:n mukaan lastensuojelun asiakkuuden kynnystä nostettaisiin lähemmäs nykyistä huostaanottokriteeriä. Tehostettu perhetyö sekä kotiin vietävä ja ryhmämuotoinen perhekuntoutus siirtyisivät sosiaalihuoltolain lapsiperheiden tukeen, jota voitaisiin myöntää myös lastensuojelun asiakkaalle. Lastensuojelulakiin jäisi ympärivuorokautinen perhekuntoutus. Esityksen mukaan uudistusten yhteisvaikutuksena noin 5 300 lasta siirtyisi

lastensuojelusta sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin (HE 180/2026 vp, s. 138; sama arvio HE 182/2026 vp:ssä). Nämä lapset siirtyisivät samalla pois lastensuojelulain (417/2007) 13 b §:n mukaisen sosiaalityöntekijäkohtaisen asiakasmitoituksen piiristä. HALI on huolissaan siitä, että kynnyksen nostaminen tuo sosiaalihuoltolain piriin asiakkaita, joiden tilanteet edellyttävät monipuolista tukea, perusteellista arviointia ja usean toimijan yhteistyötä. Tämä tapahtuisi samaan aikaan, kun lapsiperheiden tuen sääntely on yleisluonteista, sosiaalipalvelut olisivat sosiaalityöhön nähden toissijaisia ja sosiaalityön ja -ohjauksen henkilöstöä vähennettäisiin (ks. seuraava jakso).

Uusi 18 § kokoaa perhetyön, kasvatus- ja perheneuvonnan, tehostetun perhetyön sekä kotiin vietävän ja ryhmämuotoisen perhekuntoutuksen yhdeksi palveluksi. HALI pitää päällekkäisyyksien purkamista ja joustavia palvelupolkuja perusteltuina. Pykälä määrittelee kuitenkin vain palvelun tavoitteet ja tuettavat asiat. Sisällöstä, intensiteetistä ja osaamisvaatimuksista ei enää olisi tarkempaa määrittelyä. Kun tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus siirtyvät lastensuojelulaista yleiseksi palveluksi, on varmistettava, että tuen tarpeessa oleva lapsi saa edelleen riittävän intensiivistä tukea. Hyvinvointialueet tuottavat perhetyötä sekä itse että ostopalveluna, ja vuonna 2024 perhetyötä sai noin 17 100 perhettä (HE s. 37). HALI toteaa, että tilanteessa, jossa palvelun sisältö määritellään laissa väljästi, saattavat palvelukuvaukset, hankinnat ja valvonta sekä näiden seurauksena asiakkaan palveluiden saatavuus eriytyä alueittain. Tämä vaikeuttaa sekä lasten yhdenvertaista tukea että palveluntuottajien toimintaa. Hallitus pitää itsekin tarpeellisena, että perustuslakivaliokunta arvioi 18 §:n tarkkarajaisuuden (HE s. 410).

HALI esittää, että valiokunta

- käsittelee tämän esityksen ja lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhdessä ja sovittaa niiden ratkaisut sekä vaikutusten arvioinnit yhteen
- täsmentää 18 §:ää niin, että intensiivisen perhetyön ja perhekuntoutuksen laatu ja saatavuus turvataan
- toteaa mietinnössään, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen tarpeisiin vastataan lapsiperheiden tuella eikä 14 a §:n ensisijaisuus saa viivästää tarvittavan tuen alkamista.

Henkilöstösäästöt ja tuen saaminen kohtuullisessa ajassa

Esityksen säästöt perustuvat suurelta osin siihen, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen henkilöstön tarve vähenisi. Laskelmien mukaan tarve vähenisi vuodesta 2028 alkaen yhteensä noin 376 sosiaalityöntekijän, 377 sosiaaliohjaajan ja 142 psykologin henkilötyövuodella.

Muutos	Vähenevä henkilöstötarve (henkilötyövuotta)	Säästö vuodesta 2028	HE 180/2026 vp
Kirjaamisvelvoitteiden keventäminen	192 sosiaalityöntekijää ja 377 sosiaaliohjaajaa	34 milj. euroa	s. 136
Palvelutarpeen arvioinnin korvaaminen tuen tarpeen arvioinnilla	91 sosiaalityöntekijää	6,3 milj. euroa	s. 137
Lastensuojelusta siirtyvät lapset	74 sosiaalityöntekijää	5,1 milj. euroa	s. 140
Päätökset sosiaalityöstä ja -ohjauksesta vain pyynnöstä	18,6 sosiaalityöntekijää	1,3 milj. euroa	s. 136
Kasvatus- ja perheneuvonnan yhdistäminen lapsiperheiden tukeen	142 psykologia	osa 10,3 milj. euron säästöstä	s. 138 ja 146

Avopalveluissa työskentelee esityksen mukaan 2 989 sosiaalityöntekijää ja 6 017 sosiaaliohjaajaa (HE s. 136). Pelkästään kirjaamisen, arvioinnin ja päätöksenteon keventämisestä laskettu vähennys vastaa noin kymmentä prosenttia avopalvelujen sosiaalityöntekijöistä. Laskelma olettaa, että kirjaamisesta ja arvioinnista vapautuva työaika poistuu. Lain tavoite on kuitenkin päinvastainen: vapautuvan ajan pitäisi siirtyä välittömään asiakastyöhön. Lisäksi 14 a § edellyttää, että yhä useampaan tarpeeseen vastataan ensisijaisesti sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella. Sama työaika ei voi sekä poistua säästönä että vahvistaa asiakastyötä.

Lastensuojelusta siirtyviä lapsia koskeva säästö perustuu siihen, että sosiaalityöntekijällä olisi keskimäärin 52,3 lasta asiakkaanaan lastensuojelulain mukaisen enintään 30 lapsen sijaan (HE s. 140). Esityksen mukaan näiden lasten tuen tarve vastaa erityistä tukea tarvitsevien lasten tarvetta. Säästö syntyy siis kasvattamalla työntekijäkohtaista asiakasmäärää juuri niiden lasten osalta, joiden tilanne on vaativin.

Samaan aikaan tuen tarpeen arvioinnin määräajat poistuvat. Esitys ei kerro, miten varmistetaan, että asiakas saa tarvitsemansa tuen kohtuullisessa ajassa, kun yhä vaativampiin tarpeisiin vastataan nykyistä pienemmällä henkilöstöllä. Jos tuki viivästyy, asiakkaiden tilanteet ehtivät vaikeutua.

HALI esittää, että valiokunta

- edellyttää, että kirjaamisen ja arvioinnin keventymisestä vapautuva työaika kohdennetaan ensisijaisesti välittömään asiakastyöhön
- edellyttää, että erityistä tukea tarvitsevien lasten sosiaalityöntekijäkohtainen asiakasmäärä arvioidaan uudelleen ennen kuin säästö otetaan huomioon rahoituksessa

- edellyttää, että sosiaali- ja terveysministeriö säännöllisesti seuraa ja raportoi tuen tarpeen arvioinnin ja tuen alkamisen odotusaikojen ja työntekijäkohtaisten asiakasmäärien kehityksestä

Toimintakyvyn ja osallisuuden tuki (17 §)

Uusi toimintakyvyn ja osallisuuden tuki korvaa kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen sekä vammaisten henkilöiden työtoiminnan ja työllistymistä tukevan toiminnan 1.1.2027 alkaen. HALI kannattaa ratkaisua, jonka mukaan työtoiminnan tuottamista ei sidota palveluntuottajan oikeudelliseen muotoon. Kuntouttavaa työtoimintaa ei ole saanut hankkia yrityksiltä, mutta uudessa palvelussa kategorista kieltoa ei olisi (HE s. 162 ja 285–286). Ratkaisevaa on perustelujen mukaan se, korvataanko työtoiminnalla työtä tai palvelua, joka muutoin tehtäisiin vastiketta vastaan.

Tämä rajaus on palvelun toimivuuden ja valvonnan kannalta keskeinen, mutta se on kirjoitettu laissa yleisellä tasolla. Lain 17 §:n 4 momentin mukaan työtoiminta ei saa korvata työ- tai virkasuhteessa tehtävää työtä eikä muutoin vastiketta vastaan hankittavaa työtä tai palvelua. Käytännön tulkinnan kannalta tärkeimmät rajat ovat vain perusteluissa (HE s. 286):

- osallistujia ei saa käyttää toimijan tuotanto- tai palvelutehtävissä eikä niitä palvelevissa tukitehtävissä, kuten toimitilojen huollossa ja ylläpidossa
- osallistujat eivät saa hoitaa palveluntuottajan henkilöstölle kuuluvia ohjaus-, valvonta- tai perehdytystehtäviä
- osallistuminen tavallisesti vapaaehtoistyönä tehtävään yleishyödylliseen toimintaan on sallittua.

Rajat ovat osin tulkinnanvaraisia. Esimerkiksi tukitehtävien ja yleishyödyllisen toiminnan raja voi vaihdella toimintaympäristön mukaan. Jos tulkinta jää hyvinvointialueiden ja valvontaviranomaisen ratkaistavaksi tapauskohtaisesti, palveluntuottajat eivät voi ennakoida, millainen toiminta on sallittua. Hallitus pitää myös itse tarpeellisena, että perustuslakivaliokunta arvioi 17 §:n tarkkarajaisuuden (HE s. 410).

Palvelu tulee voimaan 1.1.2027, eli noin puolentoista kuukauden kuluttua. Hyvinvointialueiden on siinä ajassa määriteltävä palvelun sisältö ja hankittava se. Palveluntuottajien on sopeutettava toimintansa uusiin reunaehtoihin.

HALI esittää, että valiokunta

- täsmentää 17 §:n 4 momenttia niin, että työtoiminnan keskeiset rajat käyvät ilmi laista

- edellyttää, että sosiaali- ja terveysministeriö ja Lupa- ja valvontavirasto antavat ennen voimaantuloa yhtenäisen ohjeistuksen työtoiminnan rajoista, ja että se laaditaan yhdessä palveluntuottajien kanssa.

Hankinnat ja rekisteröintien siirtymä

Järjestämislain hankintakielto. Järjestämislain (612/2021) 12 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan hyvinvointialue ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta sosiaalihuoltolain 15 §:ssä tarkoitettua yksilö- ja perhekohtaista sosiaalityötä. Sosiaaliohjausta (nykyinen 16 §) saa hankkia, jos siihen ei sisälly julkisen vallan käyttöä (HE s. 29 ja 34). Uudessa 15 §:ssä säädetään sekä sosiaalityöstä että sosiaaliohjauksesta, ja 16 § kumotaan. Esitys ei muuta järjestämislakia. Viittaus 15 §:ään jää siten tulkinnanvaraiseksi: perusteluissa todetaan vain, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen hankinnassa on huomioitava järjestämislain 12 §:n 2 momentti (HE s. 361). Lisäksi uuden 15 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan käyttöä sisältävät tehtävät hoidetaan virkasuhteessa. Sama yhteensovittamisen tarve koskee järjestämislain 12 §:n 3 momenttia. Sen mukaan hyvinvointialueen on vastattava palvelutarpeen arvioinnista hankkiessaan palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta. Sosiaalihuoltolaissa käsitteestä luovutaan, ja tilalle tulee tuen tarpeen arviointi.

Rekisteröintien siirtymä. HALI pitää hyvänä, että nykyiset rekisteröinnit jäävät voimaan ja Lupa- ja valvontavirasto muuttaa ne maksutta uusia palveluja vastaaviksi kolmen vuoden kuluessa (HE s. 361 ja 425). Siirtymässä on kuitenkin kolme avointa kohtaa:

- 17 § tulee voimaan 1.1.2027, mutta siirtymäsäännös on lain voimaantulosäännöksessä. Laista ei käy selvästi ilmi, jatkuvatko sosiaalisen kuntoutuksen ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan rekisteröinnit toimintakyvyn ja osallisuuden tukena jo 1.1.2027 alkaen.
- Siirtymäsäännöksessä ei mainita mielenterveystyön eikä päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja, joiden nimike tai sisältö myös muuttuu (24 a ja 25 a §).
- Olennaisen muutoksen rekisteröinti on maksullinen. On epäselvää, onko esimerkiksi toiminnan laajentaminen saman 17 §:n tai 18 §:n palvelun sisällä olennainen muutos.

HALI esittää, että valiokunta

- edellyttää järjestämislain 12 §:n 2 ja 3 momentin sovittamista uuteen sosiaalihuoltolakiin ja toteaa mietinnössään, että sosiaaliohjausta saa edelleen hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta siltä osin kuin siihen ei sisälly julkisen vallan käyttöä
- täsmentää voimaantulosäännöstä niin, että rekisteröinnit jatkuvat 17 §:n palveluna 1.1.2027 alkaen ja että siirtymä kattaa kaikki palvelut, joiden nimike tai sisältö muuttuu

- toteaa mietinnössään, että toiminnan muutos uuden palvelun sisällä ei ole siirtymävaiheessa maksullinen olennainen muutos.

Kirjaaminen, tietojärjestelmät ja asiakasmaksut

Kirjaaminen. HALI pitää hyvänä, että päällekkäistä kirjaamista vähennetään ja että asiakastietolain (703/2023) 17 §:ään ehdotetuista muutoksista on luovuttu. Asiakaskertomukseen kirjattaisiin jatkossa asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisen, toteuttamisen ja oikeusturvan kannalta olennaiset tiedot (asiakastietolain 44 §). Mitä ”olennainen” käytännössä tarkoittaa, jää määriteltäväksi ohjeistuksessa. Jos kirjaamiskäytännöt eriytyvät hyvinvointialueittain, palveluntuottaja joutuu noudattamaan eri alueiden ostopalvelusopimuksissa erilaisia vaatimuksia.

Tietojärjestelmät. Tietojärjestelmien muutokset vievät esityksen mukaan vähintään 1,5 vuotta, ja sillä välin kirjataan ”soveltuvilla tavoilla” nykyisillä asiakirjarakenteilla (HE s. 170). Muutokset on toteutettava myös yksityisten palveluntuottajien tietojärjestelmiin. Siirtymävaiheessa palveluntuottajilla on oltava selvä kansallinen ohje siitä, miten uuden lain mukaiset tiedot kirjataan. Lähtökohtana tulee olla päällekkäisyyksien ja hallinnollisen taakan keventäminen.

Asiakasmaksut. Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja laitoshoidon enimmäismaksu nousisi 87,5 prosenttiin ja kotiin annettavien palvelujen maksuprosentit nousisivat 1.1.2027. HALI toistaa aiemman kantansa: asiakas- ja potilasmaksuja on tarkasteltava kokonaisuutena. Maksujen huojentamisesta ja niistä vapauttamisesta on tiedotettava asiakkaille selkeästi ja velvoittavasti. Esitykseen ei sisälly tällaista velvoitetta.

HALI esittää, että valiokunta

- edellyttää kansallisen kirjaamisohjeen valmistumista ennen voimaantuloa ja sen laatimista yhdessä myös yksityisten palveluntuottajien kanssa.
- edellyttää, että hyvinvointialueet ottavat siirtymävaiheen kirjaamiskäytännöt huomioon yhtenäisesti
- edellyttää, että asiakasmaksulakiin lisätään velvoite tiedottaa asiakkaalle maksun alentamisen ja perimättä jättämisen mahdollisuudesta maksupäätöksen yhteydessä.

Yhteenveto

HALI kannattaa esityksen tavoitteita selkeyttää sosiaalihuoltolakia, purkaa päällekkäisiä rakenteita ja vähentää hallinnollista työtä. Esitys on lausuntokierroksen jälkeen parantunut joiltain osin. Esityksen keskeinen ongelma on, että se korvaa yksilöllisen tarvearvion ennalta määrätyllä tukimuotojen järjestyksellä samaan aikaan, kun se keventää niitä menettelyjä, jotka

turvaavat asiakkaan oikeuden tulla kuulluksi, saada tietoa ja hakea muutosta. Asiakkaan on voitava luottaa siihen, että hänen tarpeensa arvioidaan, hän saa tiedon vaihtoehdoista ja asiansa käsittelyn tilasta ja hän saa hänelle sopivan ja vaikuttavan tuen vailla tarpeetonta viivästystä.

HALI esittää valiokunnalle, että

1. 14 a §:ää muutetaan niin, että sosiaalipalvelujen järjestäminen perustuu asiakkaan yksilölliseen tarvearvioon eikä ensisijaisuus viivästytä tarpeelliseksi todettua palvelua
2. asiakkaan oikeutta saada tieto arvioinnin johtopäätöksistä, asian käsittelyn tilasta ja kielteisestä ratkaisusta kirjallinen päätös vahvistetaan, sosiaalihuoltolain 39 § sovitetaan yhteen asiakaslain 7 §:n kanssa ja tuen alkamisen odotusaikoja seurataan, kun henkilöstön tarve lasketaan aiempaa pienemmäksi
3. esitys ja lastensuojelulain kokonaisuudistus käsitellään yhdessä, ja 18 §:ää täsmennetään intensiivisen perhetyön ja perhekuntoutuksen osalta
4. 17 §:n työtoimintaa koskevat rajat kirjoitetaan lakiin ja niistä annetaan yhtenäinen ohjeistus ennen voimaantuloa
5. järjestämislain 12 § ja rekisteröintien siirtymäsäännös sovitetaan uuteen 15 ja 17 §:ään
6. kirjaamisesta annetaan kansallinen ohje ennen voimaantuloa ja asiakasmaksujen huojentamisesta tiedottaminen säädetään velvoittavaksi.

Helsingissä 17.11.2026

Kunnioittavasti,

Sanna Aunesluoma
Toimitusjohtaja
Hyvinvointiala Hali ry

Lisätiedot:
Laura Lindeberg
sosiaalipalvelujohtaja
laura.lindeberg@hyvinvointiala.fi
040 8268292